

Laura Žūsinaitė

Programų vadovė, 28 m.

2013.07.17

Kadangi paskutinį vakarą dėjausi visus daiktus, ryte vos pabudus pirmas klausimas nesąmongai atėjo į galvą, kodėl pasiemiau du džemperius, juk tikrai užteks vieno. Žinojau, kad viską reiks neštis ant pečių, tad stengiausi labai atsakingai dėtis daiktus. Ir naktis buvo nerami, tik ir sapnavau, kad kažko per daug įsidėjau, kažką pamiršau.

Antra mintis buvo – JAU ŠIANDIEN. Atrodė, tiek daug laiko turim pasiruošimui, o tas laikas tiesiog ištirpo. Ir jei iš pradžių visiems paklausiusiems, ar nebijau vykti į Sibirą, atšaudavau, o ko čia bijoti, tai šiandien ne taip drąsiai atsakyčiau. Nerimas, jaudulys ir visiškas chaosas galvoje, ar viską pasiemiau, ar visus darbus nudirbau.

Susitinkam visi ekspedicijos dalyviai prieš einant į geležinkelio stotį. Visų veiduose plačios šypsenos. Ir galvoju, ar čia ir visi po šypsena slepia jaudulį, ar aš viena nerimauju prieš artėjančią kelionę. Nujaučiu, kad mažas nerimas kankina visus.

Geležinkelio stoty susirenka daug žmonių: politikų, organizatorių, giminaičių, draugų ir šiai idėjai prijaučiančių. Man pačiai netikėtai, ateina išlydėti keletas giminaičių, kurių mažiausiai tikėjausi. Jaučiu jų palaikymą, tas labai padeda prieš lipant į traukinį.

Po visų palinkėjimų ir padėsimų, galų gale liaupsių mums, ko gero, pirmą kartą iš tiesų suprantu, kur papuoliau. Jaučiu, nusimato gyvenimo kelionė.

Sulipam visi į traukinį. Susirandam savo vietas, pamojam mus išlydintiems ir nusiteikiam ilgai kelionei į Maskvą. Bet jau vykdamą į stotį žinojau, kad kelionė neprailgs. Dar iki ekspedicijos šiek tiek susipažinome su visais dalyviais. Žinojau, kad į ekspediciją leidžiuosi su be galo įdomiais, draugiškais ir žaviais žmonėmis.

2013.07.18

Neabejotinai lūkesčiai pasiteisino ir net nepajutome, kaip atvažiavome į Maskvą. Stotyje mus pasitiko Lietuvos ambasadorius Rusijoje su dar keliais ambasados darbuotojais. Kadangi laiko iki mūsų skrydžio į Tiumenę turėjome nedaug, ambasadoriaus sveikinimus ir palinkėjimus išklusėme pakeliui.

Na ir didelė ta Maskva! Žinojau, kad ji didelė, bet vis tiek stebiuosi. Iki Domodedovo oro uosto važiuojame apie dvi valandas. Atvykus, dar pora valandų iki skrydžio, ir mes jau pakeliui į Tiumenę. Šį laiką išnaudoju miegui, tad skrydžio beveik net nepajuntu. Šit mes ir Tiumenėje.

Oro uoste, kaip ir tikėjomės, mus pasitinka mūsų ekspedicijos vadovas Gintautas Alekna. Su juo kartu atvyko ir Tiumenės administracijos sporto departamento atstovė Marija, kuri mums padės nepasiklysti mieste.

Susirenkame bagažą ir sėdame į autobusą, kuris ir nuveš mus į miestą. Čia ruošiamės nakvoti, o rytą, vos pakilus, įsigyti įrankius darbams, nusipirkti maisto ir keliauti vykdyti savo Misijos.

Pakeliui matome virš Tiumenės pakibusį debesį, kuris tikrai nieko gero nežada. Tolumoje, kaip tik toje pusėje, kurios link vykstame, dangų skrodžia žaibai. Artėjant prie miesto, lietus įsismarkėja. O jau visai įvažiavus – pliaupia kaip iš kibiro. Akimirksniu gatvės pavirsta upėmis. Štai taip audringai mus sutinka Tiumenė.

Gintautas šiek tiek nerimauja, kad audra neužsitęstų iki rytojaus. Užsimena, kad jau šiandien lietus koreguoja mūsų planus, belieka tikėtis, kad rytoj dangus aprims ir nebelis.

Po vakarienės lietus iš tiesų nustoja lyti. Susėdome su Gintautu aptarti kelionės, paklausinėti, ko galime tikėtis. Kaip jau ir žinojome važiuodami, kapai nelankyti Tiumenės srityje daugiau kaip dešimtmetį. Kaip paaiškėja, 2002 m. Gintautas čia buvo žvalgybinėje ekspedicijoje, reiškia, kapai netvarkyti žymiai ilgiau. Čia Gintautas parodo dvi vienu kapinių nuotraukas: viena iš archyvų, kaip jos atrodė prieš daugelį metų, su daugybe kryžių, antra daryta prieš 11 metų Gintauto – plynas laukas. Jei nežinotum, suabejotum, ar čia tikrai kapinaitės. Galvojame, kad tai ir bus vieta, kur statysime atsivežtą kryžių. Keliais sakiniais vadovas papasakoja ir apie kitas kapinaites, kurias ruošiamės lankyti ir tvarkyti. Labiausiai nerimą kelia Verch Kamenka kapinaitės. Jas sunku rasti, mat jos randasi taigoje, o ir nežinia, ką jose rasime. Suprantame, laukia dideli iššūkiai.

2013.07.19

Ryte pabundam puikiausios nuotaikos – nebelyja! Šviečia saulė, jokių blogo oro požymių. Nuvykstame į prekybos centrą, kur apsirūpiname maistu ir reikalingais įrankiais. Iškart po to, leidžiamės į kelionę. Važiuosime Bačialino kaimo link, šalia jo, dabar jau išnykęs Kulimeso kaimas, kur ir yra kapinaitės.

Prieš išvykstant, susipažįstame su Tiumenės gyventoja Liudmila Suppes. Jai turėjome lauktuvių iš Lietuvos. O jas įdavė mums dar Lietuvoje, Liudmilos tetos, kurios gyvena Druskininkuose. Mat Liudmila yra lietuvaitės, tremtinės Danutės dukra. Danutė su savo tėvais buvo ištremti 1947 m., jai tuo metu buvo 8 metukai. Taip jau nutiko, kad Danutė Bačialino kaime sutiko mylimąjį, kuris buvo rusas. Čia su juo susituokė, susilaukė keturių dukterų, čia ir liko gyventi. Kitos dvi Danutės seserys gyvena Druskininkuose. Deja, Danutės jau nebėra, tad papasakoti apie savo gyvenimą Sibire gali tik jos dukra Liudmila.

Labai džiaugėmės, kad Liudmila nėra abejinga savo lietuviškoms šaknims, mielai mus sutiko palydėti iki Kulimeso kaimo.

Kai atvykstame, čia stovi vos viena kita troba. Čia ir gyveno daugiausiai lietuvių šiose apylinkėse, pasakoja Liudmila. Rodo, kur stovėjo lietuvių trobos, kur buvo jų kultūros namai. Dabar ten nieko nebėra, kur ne kur dar matosi griuvėsiai.

Atvykstame į kapinaites, tas pačias, kurių nuotraukas Gintautas rodė iš vakaro. Ten šalimais stovėjo trobesiai, dabar tėra dirbamos žemės laukas. Kapinaitėse nesimato jokie kryželiai, žadame grįžti čia rytoj ir kipti į darbus.

Norėjome netoliese įsikurti stovyklą. Tačiau vietiniai, palydėjęsiejį iki kapinių, mus įspėja apie žadamas audras artimiausiomis dienomis. Be kita ko, čia ne tik kad aplinkui nėra jokio geriamo vandens, nėra net jokio telkinio, kur galėtum nusiprausti. Gintautas nuogaštuoja, kad toks stovyklavimas gali prastai baigtis – netinkama vieta net palapinei pasistatyti. Vos už poros kilometrų esančio Aksarinsko kaimo administracijos atstovai mums pasiūlo įsikurti mokykloje. Iš pradžių kiek priešinamės, norime nakvoti palapinėse, bet vėliau paklausome savo vadovo, kuris turi kur kas daugiau patirties negu mes, ir sutinkame, kad vertėtų įsikurti mokykloje. Taip ir padarome.

Mums dar būnant kapinėse, pastebėjome vieną moterį, kuri tikrai išsiskiria iš visų rusų. O kai išgirdau jos rusiškai klausiant, ar yra kas iš Alytaus, iškart prišokau prie jos. Savo laužyta rusų kalba pasisakiau, kad tai aš. Vėliau dar prie mūsų prieina ir Neringa su Ieva. Ieva taip pat alytiškė, kaip ir Tomas. Suklusome, ką ji žino iš Alytaus. Ogi pasirodo, kad jos šaknys yra iš tų kraštų. Danutė Černiauskaitė – taip prisistatė ši moteris, kurioje iškart nemačiau rusiškų bruožų. Dar viena Danutė, kurios tėveliai su jos seserimi taip pat buvo ištremti į Tiumenės sritį, tais pačiais, 1947-aisiais. Danutė jau gimė Sibire. Likimas taip susiklostė, kad Danutė gyvena čia, Tiumenėje, sukūrusi šeimą su rusu. O jos sesuo gyvena Lietuvoje. Danutė taip susiklosčiusį gyvenimą aiškina labai paprastai – ji gimė čia,

Sibire, tad ją čia labiau ir traukia. Jos sesuo gimė Lietuvoje – tad seserį labiau ir traukia į Lietuvą. Negali sakyti, kad Danutė nebeturi jokių sentimentų Lietuvai – ji kuria eiles, ne vienas eilėraštis yra parašytas apie tėvynę, čia pat vieną iš jų ir padeklamuoja. O kai įteikiame jai dovanas iš Lietuvos, ji dar ir lietuviškai prašneka! Labai sunkiai renka žodžius, ne viską atsimena, bet gi kaip smagu girdėti, kad lietuviško žodžio Danutė dar nepamiršo!

Atsisveikiname su Danute. Skubame į mokyklą, kur dar norime pabendrauti su Liudmila, o ir reikia įsikurti. Rytoj laukia sunki diena.

2013.07.20

Vakar įsikūrėme mokykloje. Ta proga, bet buvo atėjusios valytojos, kurios atostogauja, išplovė mums sporto salę, kur žadame išsitiesti savo miegmaišius. Mums, keliems, kurie neturim pripučiamo čiužinio, pasisėkė. Čiupome sportinius čiužinius ir pasiklojome savo guolį. Miegojau geriau nei bet kokiam viešbutyje. Rytą pakilome anksti, papusryčiavome ir išskubėjome į Kulimeso kapinaites.

Vaizdas nedžiugino. Kapinės visiškai apaugusios krūmais, daugybė krituolių, matosi, kažkada čia buvo kilęs gaisras. Jei ne pora provoslaviškų kryžių, išvis suabejotum, ar čia kapinės. Gintautas parodo tris kauburėlius – tiek likę iš lietuviškų kapinių. Po Nepriklausomybės daug kas išsikasė savo artimuosius ir parsigabeno į Lietuvą.

Karšta, koks 25-28 laipsniai šilumos. Uodai puola siaubingai. Esame apsirengę nuo galvos iki kojų, jokie lopinėlio atidengto nepalikome. Užsimaukšlinome tinklelius ir kibome į darbą. Nešėme sausuolius, kirtome krūmelius. Sukūrėme du laužus, prie vieno pietausime, kitame deginsime didesnius medžius, šakas. Darbas ne iš lengvųjų, kai reikia dirbti kaitinant saulei, bet vilkint striukę, ilgas kelnes. Vėliau pakeičiau Ievą, stojau kūrenti laužo. Kiek lengviau kurį laiką buvo, galėjau nusirengti striukę, mat uodai prie laužo visai nebepuola. Bet baisiai karšta. Po pietų pradėjo gąsdinti aplink einantys grėsmingi debesys. Vis atrodė, kad praeis pro šoną. O ir pagal vėjo kryptį, nenusimatė, kad bus lietaus. Tad dirbome toliau. Tik vėliau, pamatėm, kad lietaus išvengti nepavyks – pakilo didelis vėjas. Pažiūrėjęs į dangų, mūsų vadovas prognozavo ne šiaip lietu – sulauksime škvalo. Jau buvome pradėję ruošti keliauti namo, kai čia pat pakilęs stiprus vėjas, išvertė du didelius beržus. Iš pradžių išgirdome traškesį, nesupratome, kas čia darosi, gerai, kad po beržais stovėję vaikinai laiku suprato, iš kur tas traškesys, spėjo pasitraukti. Laimei, niekas nenukentėjo. Bet nusprendėme, nėra ko laukti, reikia skubėti atgal į Aksarinsko mokyklą. Tik grįžus į mokyklą, dangus prakiuro. Keli vaikinai buvo pasilikę pabaigti darbų, grįžo visiškai permirkę, o sakė, iki mokyklos buvo likę vos 400 m.

Nuogąstavome, kad šiandien nedaug padarėme. Lietus sutrukdė. Pagal Gintauto sudėliotus planus, rytoj turėtume darbus baigti Kulimeso kapinaitėse, o pirmadienį ryte pajudėti toliau. Bijojome, kad jei lietus ir rytoj sutrukdys mums darbą, nespėsime sutvarkyti. Teks Aksarinske pasilikti iki antradienio, o tai reiškia galime ir nespėti aplankyti visų numatytų kapinaičių. Visi labai tikimės, kad pavyks rytoj laiku užbaigti darbus.

Šįvakar vakarienei mūsų šaunioji virėjų komanda su Erika priešakyje pagamino barščius. Nežinau, ar čia buvome išalkę, bet turiu įtarimą, kad mūsų virėjai išties labai šaunūs. Barščiai buvo bene skaniausi, kokius esu valgiusi. Po vakarienės, nurimus lietui, išėjome pasivaikščioti po Aksarinsko kaimą. Vienas vyras atėjo su mumis nusifotografuoti, kadangi vakar vietiniame žinių portale perskaitė apie mus, kad čia mes tokie atvažiuojame. O jis pažinojęs keletą lietuvių iš senų laikų, negailėjo jiems gero žodžio.

Bevaikstant po kaimą matėme, kaip gyventojai prilipę prie langų mus stebi. Iš pradžių buvo kiek nejauku ir šiek tiek juokinga. Bet pagalvojau, kad bet kokiam Lietuvos kaime visi elgtųsi taip pat – juk ne taip dažnai užsuka visas būrys užsieniečių.

Einam miegoti su didžiausiomis viltimis, kad rytoj pavyks pabaigti tvarkyti Kulimeso kapinaites.

2013.07.21

Šįryt kėlėmės gerokai anksčiau. Rytas gražus, nežadantis jokio blogo oro, džiaugiamės, kad bent kol kas oro sąlygos leis dirbti. Papusryčiavome ir išskubėjome į kapinaites. Vos atėjus, užliejo geras jausmas – jau šiek tiek matosi mūsų įdirbis ir nebeatrodo, kad čia tik miško būta. Šiandien mums į pagalbą ateina ir vėjas – uodų kur kas mažiau. Tik nuėjus giliau ir kertant krūmus, uodai šiek tiek suezina, bet grįžus ant kalniuko, galima net tinklėlį nusiimti.

Šiandienos didysis darbas atitenka vaikinams – statysime kryžių. Karolis su Dominyku iškart puola konstruoti kryžiaus, vėliau ieškosime jam vietos. Džiaugėmės, kad gavome cemento, kurio buvome pamiršę įsigyti. Taigi išrinkus vietą kryžiui, vaikinai kibo į darbus, o mes, merginos, pabaiginėjome valyti kapinaites, kirsti krūmus ir deginti nereikalingą medieną. Kai jau darbai ėjo į pabaigą, buvo labai smagu pasižiūrėti iš tolo – beveik kapinaitės! Beveik, nes trūksta kryžių, antkapių. Bet vietovė jau graži, ko ir siekėme. Susirenkame pietauti apie 14 val., oras vis dar palankus, tad džiugina, liko vos kelios valandos darbo ir pirmoji mūsų ekspedicijos užduotis bus įvykdyta.

Deja, mūsų lūkesčiai nuėjo perniek... Atrodė, kad ką tik švietė saulė, o šit, tolumoje jau atplaukia nieko gero nežadantys debesys. Matom, lietaus neišvengsim. Debesys artėjo tokiu greičiu, kad matėme, nuo lietaus ir nepabėgsime. Greitai susirinkome įrankius, kitus rakandus ir beveik bėgte pasileidome Aksarinsko link. Vos kelis metrus nubėgus užklupo lietus. Grįžome visi šlapi. Pirmą kartą išbandžiau savo striukę nuo lietaus – nepasiteisino. Et, ką padarysi. Vos grįžus, danguje vėl pasirodė saulė. Jau pradėjome svarstyti, kad reikia grįžti prie darbų, bet Gintautas parodė į kitus artėjančius debesis, kurie atrodė dar grėsmingiau. Dauguma mūsų vyrų liko pabaigti darbų prie kryžiaus statymo. Kilo audra – vėjas lenkė medžius beveik iki žemės, dangų drebino griausmai. Atsiminus vakarykštį įvykį su medžiais, sunerimome. Vėjas buvo kur kas stipresnis. Rymojom prie lango ir žiūrėjom, kada gi grįš mūsų vaikinai. Sporto salėje vėjas išmušė vieną langą – toks stiprus buvo. Laimei, vaikinai grįžo sveiki ir gyvi, tik kiaurai permirkę. Juokėmės, kad dušo jiems jau nebereikia.

Pernelyg nenusimenam, kad nepavyko užbaigti visų darbų. Rytoj iš ryto žadam pabaigti statyti kryžių, o po pietų pajudėsime taigos link, kur laukia kitos kapinaitės.

2013.07.22

Kėlėmės anksti ryte. Kadangi liko pastatyti tvorelę, aplink ką tik išdygusį kryžių, į kapines išskubėjo tik vaikinai. O mes, merginos, sutvarkėme mokyklą ir

nubėgome pažiūrėti, kaip sekasi mūsų vyrų darbai. Darbai buvo jau į pabaigą, tad padėjome pabaigti ir kapinės buvo sutvarkytos. Pasidžiaugiame, kai Gintautas papasakoja, kad esame pirmoji Misija Sibiras ekspedicija, aptvėrusi tvorelę aplink kryžių.

Užlieja malonus jausmas – atvykome į raistą, išvykstame iš dailiai sutvarkytų kapinaičių, su gražiu, didingu lietuvišku kryžiumi. Pasidarę keletą fotografijų, išskubame atgal į mokyklą. Čia po pietų mūsų lauks autobusas, parvešiantis atgal į Tiumenę. Iš ten keliausime ieškoti kitų darbų – Lebediovkos link.

2013.07.23

Iš rytoj susirenkame daiktus ir skubame į autobusą, kuris mus veš į rytinę Tiumenės dalį. Pakeliui stabteliame Jalutorovsko mieste, kur susipažįstame su dar viena lietuvaitė – Birute Kamarauskiene. Kol kas tai jautriausias susitikimas. Bitutė gimusi 1936 m., Marcinkonyse. Susižvalgome su dzūkais – dar viena mūsų šeimė. Birutė pasakoja savo istoriją. Ją kartu su mama, dviem seserimis ir broliu 1947 m. atitrėmė į Tiumenės sritį ir įkurdino Lebediovkos kaime. Čia ji susipažino su savo būsimu vyru Jonu

Kamarausku. Taip jiedviem susiklostė likimas, kad taip ir liko Sibiro platybėse, nebegrižo į Lietuvą. Tiumenėje vis dar gyvena ir Birutės sesuo Marytė. Verkdama Birutė pasakojo, kad kai jau galėjo grįžti į Lietuvą, nebebuvo kur, tad ir liko gyventi Lebediovoje. Čia susilaukė vaikų. Dar sovietiniais laikais Birutė norėjusi aplankyti Lietuvą, tačiau negavusi tam reikalingo leidimo, taip ir niekada nelietė kojomis gimtosios žemės. Čia susigraudinu ir aš, kai Birutė pasakoja, kaip prašė leidimo, kad dar bent vieną kartą galėtų pajusti gimtąją žemę tarp pirštų.

Dabar Birutė našlė, Lebediovoje palaidojo savo vyrą Joną 2004 m., o po jo mirties atsikraustė į Jalutorovską, kur gyvena jos dukra.

Labai džiugu Birutę girdėt kalbant lietuviškai. Ne visus žodžius pamena, kai ką rusiškai jos reikia perklausti, bet tikrai jauti, kaip pati stengiasi kalbėti lietuviškai. O ir tarmė – senoviška dzūkiška, kur mūsiškais laikais gali tik aplink Varėną ir išgirsti. Nepaprastai gražiai Birutė dzūkuoja, taip glosto širdį iki skausmo pažįstama tarmė.

Šiek tiek pabendraavę su Birute, skubame tolyn. Birutė mus primygtinai kviečia dar kartą pas ją užvažiuoti, kai keliausime atgal į Tiumenę. Pažadame, kad labai pasistengsime.

Pasiekiamo dar vieną kelionės tikslą – Novij Tap. Čia yra tolimiausia Tiumenės srities vieta, kur buvo atitremti lietuviai. Kaime mus pasitinka Vladimiras Aleksandrovičius, visus nustebinęs ir pasisveikinęs lietuviškai “labas vakaras”. Vladimiras pasakoja savo istoriją – buvo tremiamas kaip karo belaisvis į Vokietijos lagerius, o pakeliui kažkuriam laikui buvo laikomas Alytaus lageryje.

Mūsų naujas pažįstamas pasakojo apie lietuvius, gyvenusius Novij Tap. Sakė čia buvo jų daug. Labiausiai prisimena jų darbštumą ir jų keistenybes – kaip po darbų lietuviai eidami namo traukdavo dainas. Čia pat vis dar stovi jau neveikianti lietuvių pastatyta sporto salė, kitam kaimo gale – lietuvių statyta mokykla. Taip pat jau nebeveikia. Vladimiras pasakoja, kad kai 1953 m. buvo leidžiama grįžti į Lietuvą, Novij Tap neliko nei vieno lietuvio – visi sugrįžo tėvynėn.

Aplankome vietines kapinaites, kur randame tik du užsilikusius lietuviškus kryželius. Nebėra vardų, tik iš kryžių gali pažinti, kad giliai po žeme ilsisi lietuviai. Gana apleisti kapeliai, tad nieko nelaukdami, aptvarkome aplinką, nurenkame šakas.

Toliau keliaujame link Sosnovkos. Ten netoli upės, įsikursime stovyklą, kur ir nakvosime, o ryte trauksime tolyn. Numatome lankyti Lesnoje kapinaites, kuriose Gintautas buvo prieš 11 metų. Sako,

tuomet neradęs lietuvių kapų, tačiau žino, kad tokių tikrai yra. Bandysime rytoj ieškoti, viliamės, kad pasiseks.

2013.07.24

Ryte išsiardome stovyklą, susidedame visus daiktus į autobusą ir patraukiame link Lesnoja kapinių. Tarp galybės provoslaviškų kryžių atidžiai ieškome ir lietuviškų. Randame daug kauburėlių jau be kryžių, gal ir čia koks lietuviškas kapelis, nežinome. Deja, paieškos nueina perniek. Nei vieno lietuviško kryžiaus neaptikome. Gintautas dar papasakoja, kad gali būti ir taip, kad lietuvišką kapą puošia provoslaviškas kryžius.

Nukabinę nosis lipame į autobusą. Liūdėti nėra kada, skubama į Lebediovką, žinome, ten laukia dideli darbai.

Lebediovkoje mus pasitinka miestelio administracija, su mokyklos direktoriaus pavaduotoja. Kadangi mūsų numatyta nuo Lebediovkos link Verch Kamenkos žygiuoti apie 12 km, o diena jau eina į pabaigą, mums mielai pasiūlo apsistoti mokykloje ir čia praleisti naktį. Šiandien žygiuoti jau per vėlu.

Kol mes įsikursime mokykloje, Gintautas su Valerijumi išvažiuoja apžiūrėti Verch Kamenka kapinių. Juos pavėžėja administracijos atstovas. Pasakojo mums vadovas apie šias kapinaites, kad jos jau buvo labai apleistos tais 2002-aisiais metais, kuomet jis buvo, jau tada tik vienas kryžius testovėjo. Nežinom, ko galim tikėtis, tad su nekantrumu laukiam Gintauro grįžtančio.

Kai sugrįžta Gintautas su Valerijumi, mūsų vadovas tik užsimena, kad papasakos per vakarienę. Valerijus trumpai užsimena, kad kapinės, kaip ir buvo tikėtasi, išties labai apleistos, nebėra stovinčio nei vieno kryžiaus. Prideda, kad numatė puikią vietą mums stovyklauti, šalia smėlio karjero, kur yra tvenkinys.

Vakarienės metu, Gintautas pasakoja, kad tokios blogos būklės kapinių pamatyti nesitikėjo. Parodė nuotraukas, atrodo šiurpiai. Matosi nuvirtę kryžiai, tvorelės aplink juos, pilna privirtusių pušų. Jei nesimatytų kryžių, pagalvotum, kad čia tiesiog taigos lopinėlis, ne kas kitas. Įvertinęs padėtį, kad nusimato daug darbo, o žygiuodami sugaištume dvi dienas, kurias galime paskirti darbui, dar ir reikėtų palikti bent 4 žmones saugoti stovyklavietės, mūsų vadovas nusprendžia, kad ir šįkart liksime pagyventi mokykloje, kol pabaigsime darbus. Ryte žada atvažiuoti traktorius ir mus nugabenti iki Verch Kamenkos. Sutinkame be diskusijų – vaizdas tikrai ne koks, sutinkame, kad darbo reiks įdėti daug ir laiką reikia taupyti.

2013.07.25

Jau įpratome keltis anksti. Man, mėgstančiai pamiegoti ryte, šiek tiek sunkoka. Einame vėlai gulti, anksti keliamės, tad miego trūkumas tikrai jaučiasi. Neskubame anksti eiti miegoti, regis tiek nedaug laiko turime, o tokie puikūs žmonės mūsų ekspedicijos! Rodos kaip gali gaišti laiką miegodamas, kai po darbų norisi bendrauti. Dar iki ekspedicijos pradžios turėjome porą progų susipažinti iš arčiau, jau tada mačiau, kad nusimato puiki kelionė. Buvo kiek neramu, 15 žmonių yra labai daug, visi skirtingi, visi su savais poreikiais ir savais charakterio ypatumais. Natūralu, kad kai turi būti šalia nuo ryto iki vakaro, netgi miegoti kartu, atsiranda trintis. Ir štai, jau 8 dienos mes esame kartu, o kol kas nekilo jokių konfliktų ar piktumų. Kol kas mūsų draugystė yra labai rami, graži ir linksma. Mes esame visi vieningi, kaip vienas kumštis. Keista, tačiau net neprireikia kompromisų – visi esame vieningi. Negaliu atsидžiaugti, kad bent jau kol kas, viskas einasi kaip per sviestą.

Po pusryčių susirenkame įrankius ir laukiame ekipažo. Atvažiuoja sunkvežimis. Čia mums jau beveik atrakcija! Visi sulipame į priekabą ir patraukiame Verch Kamenka link.

Kai atvykstame, įsitikiname, kad padėtis tikrai sudėtinga. Ne tik kad medžiais užverstos apleistos kapinės, bet ir šalia, vos už kelių dešimčių metrų, kasamas smėlio karjeras. Gintautas pasakojo, kad kai buvo paskutinį kartą, karjeras buvo už kelių kilometrų, o štai dabar jau grėsmingai priartėjo. Panašu, kad jei būtume pavėlavę keliais metais, kapinių išvis nebūtume radę.

Žiopsoti nebuvo kada. Visi be žodžių, be atskirų nurodymų, kibome į darbus. Laimei, mums paskolino benzininį pjūklą, nežinome, kaip be jo būtų reikėję išsiversti. Pjaustėme medžius, rinkome šakas, sausuolius, darbo buvo apščiai. O ir lentpjūvės, iš kurios imsime medžiagą, pasiliko dirbti su mumis, jis su savo traktoriumi padėjo išversti kelmus, ištempti didelius medžius iš kapinių. Jau po keleto valandų pasimatė šioks toks rezultatas, matėsi kapinių ribos. Nors buvo nepaprastai karšta, buvome pavargę, nuolat puolė uodai, bet jautėsi tokia pakili nuotaika, kad negalėjom nesišypsoti. Labai geras jausmas, kai matai darbo rezultatą, tokį, kokį nori matyti. Džiaugiamės, kad prisidedame prie tremtinių

kapų išsaugojimo. Per vieną dieną apvalėme kapines, dabar reikia užtvėrti tvorą ir pastatyti kryžių. Šįkart kryžių patys ir turėsime pasidirbti. Nusimato, kad darbo turėsime dar dvi dienas. Tikimės, kad planas pavyks ir galėsime judėti toliau.

2013.07.26

Antra diena darbo Verch Kamenka kapinėse. Šiandien gavome medienos, tad mūsų vyrukai iškart puolė prie tvoros tvėrimo darbų, o mes ruošiamės pabaigti išvalyti kapines ir vėliau prisijungti prie tvoros darbų. Darbas nėra labai sunkus, bet reikalauja kruopštumo – juk nesukalsi tvortos bet kaip. Tai ir šio darbo visi ėmėmės atsakingai. Ryškėja kapinaičių ribos. Nors atrodo gana didelės, kai atvykome, bet vos pradėjome tvėrti tvorą, pasimatė esančios mažos kapinaitės. Žinome, kad čia palaidota apie 80 lietuvių.

Tačiau kapinės ne vien tik lietuviškos, čia yra ir keletas provoslaviškų kryžių. Čia buvo laidojami iš dviejų kaimų – Verch Kamenkos ir Belariačios. Abu kaimai jau visai išnykę, nebėra nei vieno trobos. O dabar dar ir kapinaitės, niekieno neprižiūrimos, baigia išnykti. Artėjantis smėlio karjeras atrodo grėsmingai, reikia tikėtis, kad tvorelė aplink kapines sustabdys ir smėlio šioje vietoje nekas.

Su merginomis aptvarkėme matomus kauburėlius, rankomis “išgrėbojome” šapelius nuo kapelių, aptvertų tvorelėmis. Tiesa, tos tvorelės jau išvirtusios ir pūva. Suprantame, kad jau rytoj bus tų šapelių, juk čia taiga, bet bent vieną dieną jie neslėgs lietuviško kapo.

Šiandien darbą sunkina karštis. Saulutė kaitina kaip reikiant. Galbūt dėl to mažiau uodų, šiandien jau ne taip gelia. O gal jau pripratome ir nejaučiam. O ir kur kas geriau, nei lietus lytų, mat dirbti išvis vargiai ar pavyktų. Tveriam tvorą, rytoj laukia kryžius. Rytoj žadam pabaigti.

Kai grįžtame po darbų į Lebediovką, po vakarienės ruošiamės aplankyti vieno užsilikusio lietuviio. Juozas Česnulevičius į Sibirą atvyko apie 1950 metus, pats tiksliai nepamena, kada. Jo kitokia istorija. Nebuvo jis atitremtas. Čia atitrėmė jo motiną su broliu ir seserimis, o jis, neturėjęs, kur pasidėti, atvyko pas juos. Juozas lietuviškai visai nebekalba. Tik suprato lietuvišką “labas vakaras”, vėliau dar suskaičiavo iki dešimties. Bet tai ir viskas. Juozas pasakoja, kai atvyko į Sibirą, čia darbavosi. Vėliau sutiko rusaitę, kurią vedė. Ši pasakiusi Juozui, kad tai ji išsirinko jį į vyrus, tad ir pavardę Juozas turėjęs priimti savo žmonos. Dabar ir vadinasi Juozas Mališov, nebe Česnulevičius. Turi sūnų ir dukterį, abu gyvena netoliese. Pamačiusi būrį nepažįstamų žmonių, atbėgo Juozo anūkė pažiūrėti, kas čia darosi. Juozo žmona mirusi prieš penkerius metus, dabar jis ir gyvena vienas. Pernelyg didelių sentimentų Lietuvai Juozas neturi, gal dėl to, kad žmona buvusi rusė, gal surusėjo. O gal tik neparodė mums, nepažįstamiesiems, savo jausmų. Dar šiek tiek pakalbėję su Juozu, išdaliname lietuviškas lauktuves ir pajudame

atgal link mokyklos. Tiesa, Juozas taip pat iš Marcinkonių. Iš pradžių kiek stebėjomės – visi sutikti dzūkai. Bet prisiminus istoriją, į Tiumenės sritį buvo tremiami partizanų šeimos, o ir didžiausias pasipriešinimas vyko kaip tik Dzūkijoje. Tad nenuostabu, kad čia buvo daug dzūkų.

2013.07.27

Kuo greičiausiai išsiruošėme į kapines, net anksčiau ir atsikėlėme. Kai tik pakilome, pamatėme, kad lyja. Šįkart nebuvo laiko svarstymams, ką darom, žinojom, kad šiandien turim pabaigti. Susirinkome savo lietpalčius ir išskubėjome į Verch Kamenka. Kol važiovome, lietus nustojo lyti, bet buvo taip apsiniaukę, kad žinojome, nuo lietaus nepabėgsime. Kartu vežėmės ir medžiagą kryžiui, šiandien didžioji diena. Tik atvykę, visi puolėme prie tvoros. Prie kryžiaus stoji Karolis, Donatas ir Gintautas. Iš pradžių sekėsi ne taip gerai, teko kelis kartus išlupti skersinius tvoros ir juos perkelti, kad būtų tiesiau. Šiek tiek erzinęs lietus, po poros valandų visai nustojo. Dirbti pasidarė kur kas smagiau. Šiandien susiskirstėme į komandas ir šįkart nuskubėjau padėti vaikinams tvirti tvorą. Buvo iššūkis dirbti su Tomu, Dominyku ir Valerijumi, jų tempas visai kitas ir aišku, iš pradžių jaučiausi, kad maišausi po kojomis. Bet paskui įsidirbom ir kaip buvo smagu žiūrėti, kai tvora po truputį užsidarinėja. Po pietų kryžius buvo paruoštas, palikome jį apdžiūti, mat viršūnę nudažėme antiseptiku. Kryžių vaikinai padarė įspūdingą – beveik 6 metrų! O kai vaikinai visi kartu pakėlė kryžių ir įstatė į vietą, stovėjom tiesiog išsižiojusios. Gražesnio vaizdo ko gero, nesu mačiusi. O dar kai ir tvorą pabaigėme, sustojome akimirksniui pasigrožėti savo darbu. Tvorą aptvėrėme 160 m perimetru, viduje, tebūnie ir nuvirtę, kryžiai bylojo apie čia esančias kapines. Bandžiau galvoje atgaminti vaizdą, kaip visa tai atrodė, kai atvykome. Padarėme didelį darbą, dabar visiškai kitas vaizdas, tarsi būtum kitoje vietoje. Be žodžių vienas kitam paspaudėm ranką. Nieko nereikėjo ir sakyti, viskas buvo draugo akyse.

2013.07.28

Šiandien paskutinė diena Lebediovkoje. Išvažiuoti turime dar iki pietų. Turime suspėti sutvarkyti dar ir šio kaimelio kapines, nors čia daugiausiai yra jau nauji lietuvių kapai, čia gyvenusių, ir ne taip seniai palikusių šį pasaulį. Atskubam į kapines, kur pirmiausiai ir randame du visiškai apleistus lietuviškus kryžius. Kryžiai yra nepaprastai gražūs, vienas jų netgi su Gedimino stulpais. Deja, abu kryžiai pavirtę, vienas visai guli ant šono, ir abu šiukšlyne. Graudus vaizdas.

Vienas kryžius byloja apie čia ilsinčią Juzę Vaišnorienę, mirusią 1956 m., o ant kito jokių užrašų neaptinkame. Kol kas paliekame šiuos kryžius ir ieškome kitų lietuvių kapų. Randame Joną

Kamarauską, Birutės vyrą, čia pat netoliese ilsisi ir Genė Kamarauskienė, palikusi šį pasaulį prieš pusmetį, kitus Kamarauskų giminės. Pasidairę ir daugiau apleistų ir niekam nereikalingų kryžių neradę, grįžtame prie išvirtusių kryžių. Aptvarkome

perkeliamė į kitą vietą. Vaikinai bando atstatyti nuvirtusį ant šono kryžių, tačiau kryžius net nejuda. Pradedama kasti ir pamato, kad čia ne šiaip nuverstas kryželis, o jis turi tvirtą betoninį antkapį, kuris giliai įsmigęs į žemę. Gintautas numoja ranka, kad tikrai nepavyks jo atkelti, bet vaikinai atkaklūs, kasa toliau. Po dar kelių akimirku bando, bet nesėkmingai. Ir kai jau atrodo, kad tikrai teks palikti nuvirtusį kryžių, Donatas ir sako “negi nepavyks”, visi mūsų vyrukai tvirtai įsispiria ir kryžių atstatyti pavyksta! Su pakilia nuotaika užbaigiame tvarkyti ir grįžtame į mokyklą. Ekspedicija pavyko puikiai, nepalikome nepabaigtų darbų.

Ruošiamės kelionei atgal į Tiumenę. Visi smagiai nusiteikę, darbai baigti, o rezultatais esame visi be galo patenkinti.

Užvažiuojame į Jalutorovską, kaip ir žadėjome, vėl aplankome Birutę. Čia ir vėl ji mus nustebina. Kai paklausiamė, ar pažįsta Juozą Mališov, kuris yra ir iš Marcinkonių, ir gyvena Lebediovkoje, Birutė atšauka – “čia gi mano brolis”. Nustembame, kaip čia taip ir pradžių Birutė nieko nepasakojo. O pasirodo, su broliu tik neseniai ryšius atnaujino, kaip Birutė sako, “kai jo boba numirė, vėl pradėjom bendrauti”. Nežinom, kas ten tarp jų atsitiko, o ir ne mūsų reikalas klausti, bet supratome, kad Birutė su savo broliu nebendravo daug metų.

Šįkart Birutė labai graudinasi. Bijau, kad sužadinom jos tėvynės ilgesį.

Birutė papasakoja ir apie Agotą, lietuvę gyvenančią Jalutorovske. Sako, vienintelė dar su kuria pasišneka lietuviškai. Birutė minėjusi Agotai, kad mes čia tokie atvažiavom, kad norėtume ir ją aplankyti. Tad po susitikimo su Birute, atsisveikiname, palinkime sveikatos ir keliaujam toliau. Deja, Agotos namie neradome, atidariusi duris moteris sakė, kad šiandien ir nesulauksime jos. Labai gaila, norėjome susipažinti ir su Agota.

Po pasisvečiavimų išskubame į stotį, kur sėsime į autobusą ir keliausime į Tiumenę. Laikas nepaprastai greitai praskriejo, jau netrukus keliausime namo...

2013.07.29

Tiumenėje mus įkurdina Dziudo centre. Čia ir pagyvensime kelias dienas, iki skrydžio į Maskvą, o iš ten jau ir Lietuvon.

Rytą susiorganizuojame dar vieną išvyką į tremtinių miestelį – Isitskoje. Čia telkšo didelis Trinkulio ežeras, kuriame tremtiniai žvejojo. Isitskoje bene gražiausias rusiškas mažas miestelis, kokį matėme. Labai tvarkingas, gražus, tvarkingos sodybos. Čia jau nėra jokių kapinių, tad tik pasidairome po apylinkes ir grįžtame į Tiumenę.

Vakare išeiname į miestą pasivaikščioti, kur susitarėme susitikti su jau mūsų pažįstama Danute Černiauskaite. Ji mus pasitinka su savo anūke. Įduoda lauktuvių – įvairių saldanių ir netgi...kvepalų. Tas rusiškas vaišingumas.

Čia ji mūsų ir paprašo padėti surasti jos jaunystės drauges, įduoda nuotraukas ir nurodo kontaktus. Pasižadame, pabandysime paieškoti.

2013.07.30

Paskutinė diena Tiumenėje. Mus visur šiame mieste lydinti Marija pasirūpino ir ekskursija po miestą. Su mumis pasivaikščiojo ir viską papasakojo mokytoja. Taip ir arčiau susipažinome su Tiumene.

Vakare susirinkome prie stalo pasėdėti drauge, rytoj Gintautas kelias link Permės, kur jo laukia kita ekspedicija, o mes skrisime į Maskvą.

2013.07.31

Mažai miegojome. Pasėdėjome iki vėlumos, o keltis teko 5 val. Jaučiamės pavargę, bet laimingi, kad viskas pavyko. Ir šiek tiek gaila, kad jau viskas baigėsi. Atrodė, tiek daug laiko turėjome, bet jo tiesiog nepajutome.

Maksvoje mus pasitiko ambasados autobusiukai ir nugabeno į ambasadą. Čia jau laukė mūsų darbuotojai, paruošę pusryčių stalą, tad susėdome dalintis išpūdžiais ir pusryčiauti. Po skanių pusryčių, mums suorganizavo mažą ekskursiją po Maksvą. Pirmiausiai aplankėme paminklą, skirtą tremtiniais ir karo aukoms, o tada nuvažiavome į Raudonąją aikštę. Čia esu buvusi prieš 22 metus, kuomet man pačiai tebuvo 6 metai. Ne viską atsimenu, bet puikiai atsimenu Raudonąją aikštę, o gal dėl to, kad nuotraukas turiu. Visiškai nepasikeitusi per tiek metų. Pasidariau keletą fotografijų tose pačiose vietose, kaip prieš 22 metus, grįžusi palyginsiu.

Po trumpos ekskursijos, turime dar laisvo laiko kelias valandas, tad leidžiame jį garsiojoje Arbat gatvėje. Perkame suvenyrus, grožimės Maksva.

Po tokios turiningos dienos, keliaujame į geležinkelio stotį, trauksime namo.

2013.08.01

Štai ir baigėsi mūsų kelionė. Vilniuje pasitinka būrys giminaičių, ir saujelė žurnalistų. Visų pagrindinis klausimas – kaip jautiesi. O tai labai sunku apibūdinti, viduje tikra maišalynė – džiaugsmas, malonus nuovargis, gailestis, kad jau viskas baigėsi. Viskas viename. Ar jaučiuosi padariusi didelį darbą? TAIP, neabejotinai. Ir čia pasitvirtina mano nuojauta, kad ši kelionė – gyvenimo kelionė. Po šios ekspedicijos, tai kas liko mano širdyje, liks visam gyvenimui.

Viliuosi, kad bent dalelę galėsiu perteikti tiems, kurie laukia mūsų pasakojimų, nuotraukų. Didžiausias asmeninis pasiekimas – žmonės. Išvykau su 14 vos pažįstamų žmonių, grįžau su 14 naujų draugų.